

YALE UNIVERSITY
BEINECKE RARE BOOK AND MANUSCRIPT LIBRARY
MEDIEVAL AND RENAISSANCE MANUSCRIPTS

MS 783

Southern Italy, s. XV^{4/4}

Latin sermons by or ascribed to Roberto Caracciolo

This description is partly based on the notes provided by Bernard M. Rosenthal. The author is nowhere mentioned; the sermons are all in the learned style of Caracciolo (Robertus Caracciolus, Robertus de Licio OFM, 1425-1495), but only a few of them can be identified, so the authorship of most sermons is not certified. On Caracciolo, see S. Bastanzio, *Fra Roberto Caracciolo, predicatore del secolo XV, vescovo di Aquino e Lecce* (†1495). Pontificium Athenaeum Antonianum. Facultas Theologica. Theses ad Lauream, 43 (Isola del Liri, 1947); preliminary list of manuscripts on pp. 219-239, not recording the Beinecke manuscript; *Dizionario biografico degli Italiani*, v. 19 (Rome, 1976), pp. 446-452.

1. f. 1r § In hoc codice quere sermones huiuscemodi. [The entries of this Table of Contents are hereafter transcribed between parentheses, artt. 3-87].
2. f. 1v Quotations from Josephus, Lactantius, etc.
- f. 2 missing
3. f. 3r (§ De fide sermo primus). // 8° [?] quia ad celum ascendens novum tempus fecit. Mattheus 5: Beati pauperes spiritu ... virtutis augmentum [beginning lost].
4. f. 8r (§ De providencia divina). Misereor super turbam ... [Mark 8:2]. Quam maximam curam et sollicitudinem gerat divina miseratio ...
5. f. 11v (§ An desiderium hominis possit saciari in hac vita). § An desiderium hominis in hac vita mortali saciari possit. Huic quesito tam mirabili tamque utili respondeo ...
6. f. 16r (§ De fascinacione). Sermo de fascinacione. § Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoscerent [Luke 24:16]. Sepe quidem accidit ...
7. f. 19r (§ De Deo et eius cognitione). § Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant ... [1 Cor. 9:25]. Quoniam omnium operacionum nostrarum difficultas ...
8. f. 21r (§ De his que divine essencie actribuuntur). § Audivit archana verba que non licet homini loqui [2 Cor. 12:4] ... Quoniam superiori sermone de divina cognitione locuti sumus ...
9. f. 23v (§ De sapiencia divina). Videmus nunc per speculum ... [1 Cor. 13:12]. A pluribus quidem philosophis atque hereticis ita dubitatum est ...
10. f. 25r (§ De penitencia et eius fructu). § Penitentiam agite ... [Matt. 3:2]. § Tanta est Salvatoris nostri in humanam creaturam amoris affectio ...
11. f. 27r (§ De immortalitate anime). § Sermo de anima primus. Narrabo vobis qui timetis Deum ... [Ps. 65:16]. Digni sunt reprehensione qui sponte suaque malicia ...

12. f. 31r (§ De anima sermo). Sermo de anima secundus. § De anima humana tria principaliter consideranda occurrunt ...
13. f. 34r (§ De homine). Sermo de homine. § Tu quis es? [John 1:19]. Si hominum curiositas avida naturaliter semper sciendi ...
14. f. 40v (§ In Cena Domini). Sermo in Cena Domini. § Complura quidem et singula summa admiratione digna fecit hodierno die ...
15. f. 42v (§ De Trinitate). Sermo de Trinitate 4us. § Tres sunt qui testimonium dant in celo ... [1 John 5:7]. Circa presentem sollempnitatem devote insistens ...
16. f. 45v (§ De iudicio). Sermo de iudicio. Quis arguet me de peccato ... [John 8:46]. § In divinis litteris invenio quod XII erunt voces damnantes ...
17. f. 47r (§ De misericordia divina). De misericordia divina. § De misericordia Dei tria videnda sunt ...
18. f. 51r (§ De Passione Domini). De Passione Domini sermo. § Morior propter gloriam vestram ... [1 Cor. 15:31]. Circa Dominicam Passionem octo considerabimus ...
19. f. 60v (§ De gloriosa Virgine). Sermo de gloriosa Virgine. Fecit mihi magna qui potens est [Luke 1:49]. Quatuor principaliter considerabimus in hoc sermone ...
20. f. 67r (§ De conceptione Virginis). De conceptione Virginis. § Ad videndum an gloriosa Virgo fuerit in peccato originali concepta tria investigabuntur ...
21. f. 68v (§ De sacramento eucharistie). § De sacramento eucharistie. A Domino factum est istud et est mirabile ... [Ps. 117:23]. Immensa divine largitatis beneficia si recolere velit ... [ends defectively f. 70v]
  - (§ De honorandis presbiteris) [missing]
  - (§ De Lazaro) [missing]
  - (§ De indulgentiis) [missing]
  - (§ De bonitate divina) [missing]
  - (§ De iudicio sermo 1us) [missing]
22. f. 95r (§ De finali iudicio 2us) // et pondus mensura et mensura ... [beginning missing]
23. f. 95v (§ De finali iudicio 3us). § Viri Ninivite surgent in iudicio ... [Matt. 12:41]. Solet a nonnullis dubitari ubi fiet ultimum iudicium ...
24. f. 97v (§ De operibus misericordie). § Non est bonum sumere panem filiorum ... [Matt. 15:26]. Quoniam inter cetera de quibus in ultimo iudicio ...
25. f. 99v (§ De baptismo). § Est autem Ierosolimis probatica piscina ... [John 5:2]. Quoniam secundum Crisostomum piscina ista probatica ...
26. f. 103r (§ De superbia). § Qui se exaltat humiliabitur [Matt. 23:12]. Considerans et videns Salvator et Redemptor noster Ihesus Christus ...

27. f. 106r (§ De invidia). § Et audientes decem indignati sunt ... [Matt. 20:24]. Horribile et detestandum vicium est illud de quo hodie acturi sumus ...
28. f. 109r (§ De avaricia). § Et nemo illi dabat ... [Luke 16:21]. Multi hac tempestate in hac valle miserarum sequuntur ...
29. f. 111r (§ De lapide reprobato). § Lapidem quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli [Ps. 117:22]. Circa hanc materiam de reprobato lapide a Iudeis ...
30. f. 115r (§ De filio prodigo). § Pater, peccavi in celum et coram te ... [Luke 15:18]. Tanta est evangelii hodierni exemplaritas ...
31. f. 117r (§ De divinitate Christi). § In Belzebug principe demoniorum eicit demonia ... [Luke 11:15]. Salvate Redemptor noster, cives prestantissimi multifarie ...
32. f. 119v (§ De peccato). § Ihesus autem transiens per medium illorum ibat [Luke 4:30]. Tanta est cecitas terrenorum hominum hac tempestate ...
33. f. 121v (§ De indulgentia inimicorum). § Non dico tibi usque sepcies ... [Matt. 18:22]. Non est mirandum si petenti Petro ac dicenti ...
34. f. 123v (§ De honorandis parentibus). § Honora patrem tuum et matrem tuam ... [Matt. 15:4]. Nullus umquam paganus aut infidelis tam ferus tamque immanis fuit ...
35. f. 126r (§ Quibus modis excitari possit homo ad Deum amandum). § Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus [Luke 4:38]. Anima crudeli vulnere peccati oppressa ...
36. f. 127r (no entry in Table of Contents). § Venit mulier de Samaria haurire aquam ... [John 4:7]. Inter potissima impedimenta, patres reverendi ...
37. f. 128r (§ De luxuria). § Sequebatur eum multitudo magna [John 6:2]. Tanta est hac tempestate hominum marium ac feminarum, viri prestantissimi ...
38. f. 131r (§ De furto). § Invenit in templo vendentes oves et boves ... [John 2:14]. Verba evangelice lectionis, viri clarissimi, clare manifestant ...
39. f. 133v (§ De iudicio temerario). § Nolite secundum faciem iudicare ... [John 7:24]. Nullum vicium videtur mihi quod tam expanderit alas ...
40. f. 135r (§ De observatione Sabati). § Non est homo hic a Deo qui Sabatum non custodit [John 9:16]. Videte, Christifideles, et advertite quanta erat malignitas Iudeorum ...
41. f. 138r (§ De observatione festorum). § Illi autem qui portabant steterunt [Luke 7:14]. Quamquam v(obis?) proposita ad litteram sint de his qui portabant feretrum ...
42. f. 141r (§ De confessione sermo primus). § Si quis sitit veniat ad me et bibat ... [John 7:38]. Quamquam noster dulcissimus Ihesus propter plenitudinem graciaram et omnium bonorum ...
43. f. 144r (§ De confessione sermo secundus). § Nemo quippe in occulto quicquam facit ... [John 7:4]. Quoniam superiori sermone declaratum est confessionem fere necessariam ad salutem ...
44. f. 146r (§ De confessione sermo tercius). § Ego vitam eternam do eis ... [John 10:28]. Tanta est virtus et efficacia sacramenti confessionis ...

45. f. 149v (§ De Magdalena). § Mulier que erat in civitate peccatrix ... [Luke 7:37]. Multitudo miseracionum Dei, quamvis undique refulgeat ...
46. f. 152r (§ De contricione). § Expedi enim ut unus homo moriatur pro populo ... [John 11:50]. Quoniam superiori sermone audivimus quanta illa peccatrix Magdalena assecuta fuerit ...
47. f. 154v (§ De Annunciacione Virginis). § Misericordia et veritas obviaverunt sibi ... [Ps. 84:11]. In concistorio beate ac sanctissime Trinitatis fuit proposita ista nobilis ...
48. f. 157r (§ Sermo in die Palmarum). § Ecce rex tuus venit tibi mansuetus [Matt. 21:5]. Quoniam, ut ait Aristoteles in prohemio Methaphisices, omnes homines natura scire desiderant ...
49. f. 159r (§ De lege Dei). § Beatus vir qui audit me [Prov. 8:34]. De observacione legis Dei verba facturus ...
50. f. 161r (§ De conversione peccatoris). § Invenio aliam legem repugnantem legi mentis mee ... [Rom. 7:23]. Solet plerumque maxima pars hominum se excusare in singulis actionibus ...
51. f. 162v (§ De religionis persecutione). § Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos et misericordia [Gal. 6:16]. Cum tanta sit Salvatoris nostri benignitas ...
52. f. 164r (§ De spe). § Gustate et videte quoniam suavis est Dominus ... [Ps. 33:9]. Statuerunt multi ceco errore ducti nihil aliud querere ... [see C. Cenci, *Manoscritti francescani della Biblioteca Nazionale di Napoli* (Grottaferrata, 1971), nos. 268d and 399bt; ed. in Caracciolus's *Quadragesimale de poenitentia* (Venice, 1479 and later editions)].
53. f. 167v (§ De caritate). § Nunc autem manent fides, spes, caritas ... [1 Cor.13:13]. § Secundum Philosophi sentenciam in libro De anima ... [Cenci, *op. cit.*, no. 268e].
54. f. 170v (§ De matrimonio). § Quod Deus coniunxit homo non separet [Matthew 19:6]. Non desinit antiquus hostos, cuius astucia in homine maxime convalescit ...
55. f. 173v (§ De adulterio). § Adulteros iudicabit Deus [Hebr. 13:4]. Tanta nimirum est adulterii detestacio, tanta gravitas ...
56. f. 175r (§ De virginitate servanda). § De virginibus preceptum Domini ... [1 Cor. 7:25]. Succumbunt profecto vires ingenii ...
57. f. 176v (§ De Adventu Domini). § At ubi venit plenitudo temporis misit Deus filium suum ... [Gal. 4:4]. Summo cum studio atque perspicaci ingenio considerandum est ...
58. f. 181v (§ De Nativitate Domini). § Verbum caro factum est ... [John 1:14]. Magna et ammirabilis profectu res est nativitas Salvatoris ...
59. f. 187v (§ De Epifania Domini). § Ubi est qui natus est rex Iudeorum? [Matt. 2:2]. Licet hoc evangelium misteria multa contineat, tria tamen nobis occurrunt ...
60. f. 191v (§ De Ascensione Domini). In Assensione Domini. § Et Dominus quidem Ihesus postquam locutus est ... [Mark 16:19]. Quia hodie ecclesia sollempnitatem facit sacratissime Assensionis Christi ...

61. f. 193v (§ De Spiritu Sancto). § Spiritus Domini replevit orbem terrarum [Wisdom of Solomon 1:7]. Ad cognoscendum res creatas, dilectissimi, ...
62. f. 197v (§ De Passione Domini). § Nos legem habemus et secundum legem debet mori [John 19:7]. § Vellem, auditores viri religiosissimi et matres Christo devote, ...
(§ De Nativitate Virginis). [missing, but the running title “Sermo in Nativitate Virginis” is on f. 66r].
63. f. 215v (§ De complacencia Dei quando peccator reverturus ad penitentiam). § Vox dilecti pulsantis : Aperi mihi, soror ... [Cant. 5:2] anime peccatricis ad penitentiam redire disposite ... Excogitat creator noster Deus ...
64. f. 217r (§ De omnipotencia Dei). § Omnis plebs ut vidit dedit laudem Deo [Luke 18:43]. Ex miraculo ceci illuminati per Christum, de quo Lucas meminit in evangelio ...
65. f. 219r (§ De audicione verbi Dei). § In corde bono et optimo audientes verbum ... [Luke 8:15]. § De audicione verbi Dei dicere volentes quatuor misteria principaliter contemplabimur ...
66. f. 221v (§ De ira Dei). § Venit ira Dei in filios diffidencie. Doctoris gencium verba sunt ista [Eph. 5:6]. Efficacissimum remedium arbitratus sum peccatoribus ... [Robertus Caracciolus, *Quadragesimale de poenitentia*, sermon 38; Cenci, *op. cit.*, nos. 315i, 391bb].
67. f. 226v (§ De gravitate pene damnatorum. De veritate inferni). § Cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum [Rev. 20:10]. Satis dura et insensibilia sunt corda illorum qui non pavescunt ...
68. f. 229v (§ De caritate Dei). § Venite ad me omnes qui laboratis ... [Matt. 11:28]. Inestimabiles caritates Dei qua homines diligit inpugnant ...

Artt. 63-68: the order of the entries for these sermons in the Table of Contents (art. 1) is as follows: 64, 66, 67, 65, 63, 68.

69. f. 232r (§ De caritate Dei ad peccatores ut salventur). § Venite ad me omnes, etc. Iterum ubi supra: Conatur antiquis hostis suggerere eis qui peccata pristina deponere iam disponunt ...
70. f. 234r (§ De caritate Dei). § Venite ad me omnes, etc. Iterum ubi supra: Etsi quodcumque peccatum mortale quod contra Deum commissum (?) sit ...

Artt. 68-70: sermons 1-3 in Robertus Caracciolus, *Tractatus de divina caritate*, printed in several editions of his *Sermones de adventu* and *Quadragesimale de poenitentia* (Bastanzio, *op. cit.*, p. 155).

71. f. 236r (§ De sequela Christi). § Qui sequitur me non ambulat in tenebris [John 8:12]. Ostendunt quidam se in hac vita Christum diligere ...
72. f. 238v (§ De laudibus muliebris sexus). § A muliere initium factum est peccati ... [Ecclesiasticus 25:33]. Propter mulierum condiciones noxias in grandia peccata sepe numero lapsi homines ...
73. f. 241r (§ De vicio sodomitico). § Clamor Sogdomorum multiplicatus est nimis [Gen. 18:20]. Animo trepidanti cordeque gelido commemoratum est a nobis quid egerit robusta manus ...

74. f. 242v (§ De paciencia). § Per pacienciam curramus ad propositum nobis certamen [Hebr. 12:1]. Post lapsum primorum parentum adeo humanum genus passionibus est vexatus ...
75. f. 244v (§ De Christi adventu in carnem). § Magister, volumus a te signum videre [Matt. 12:38]. Generacio perversa Iudeorum hodierna die per totum orbem terrarum dispersa ...
76. f. 248v (§ De Marie virginitate perpetua). Fili, omnia mea tua sunt [Luke 15:31]. § Admirabile incarnationis misterium ex omni parte convertit animum in stuporem ...
77. f. 249v (§ De cognitione Dei). § Hortandi sunt omnes homines mundi ut Deum cognoscere studeant ...
78. f. 250v (§ De Adventu Christi ex multiplici testimonio). § Placuit quondam altissimo Deo celi incarnationis misteria ...
79. f. 253v (§ De Circumcisione Domini). § Consumati sunt dies [Luke 2:21]. Nihil unicuique tam conveniens esse potest ...
80. f. 256v (§ De vita hominis). § Non in solo pane vivit homo [Matt. 4:4]. Naturale est animantibus cunctis ut super omnia se vitamque suam tueantur ...
81. f. 258v (§ De expositione Salutationis angelice). § Salutate Mariam [Rom. 16:6]. § Nulla alia consequende immortalitatis atque beate vite ...
82. f. 261r (§ De Oratione Dominica). § Clauso hostio [*sic*] ora Patrem tuum [Matt. 6:6]. Quia ad placandam Dei maiestatem ...
83. f. 265r (§ De missa). § Instancia mea cotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum [2 Cor. 11:28]. § Possunt ac debent omnes fideles sperare uberem fructum ...
84. f. 271r (§ De blasfemia). § Demonium habes Iudeorum blasfemancium ... [John 8:52]. § Contremiscunt viscera mea et cor meum fit gelidum ...
85. f. 273v (§ De timore Dei). § Timete Deum et date illi honorem [Rev. 14:7]. Duriora saxis humana corda persepe videntur esse ...
86. f. 275v (§ De contricione). § Deduc quasi torrentem lacrimas trenorum, etc. [Lam. 2:18]. Qui profunde indagatur scelerum suorum sordes ...
87. f. 277v (§ De beata Virgine). Notandum (?). Pro Virgine gloriosa. § Utrum beata Virgo Maria habuit proprietates omnium angelorum. Primo, cum dicat beatus Dionisius quod proprietates inferiorum ... [a series of *quaestiones*].
88. f. 285r (§ De peccato in Spiritum Sanctum). § De peccato in Spiritum Sanctum tractaturus tria principalia declarabimus ... [f. 288r:] ... Multa alia essent de hac materia pertr<act>anda, que hic in presentem omicto. Hec autem supradicta dicta sufficiant. Τελως.
89. ff. 287v-288v § Nota: qui repellantur a communione. § Et primo caninus infidelis ... Ipse nobis offert seipsum in sacramento altaris. Cognoscite ergo, mortales, errata et peccata vestra, ea lacrimis confessione, elemosinarum largicione purgate.

A list of impediments to Communion.

90. f. 288v Note on blasphemy; quotations.

The margins, inserted leaves and leaflets are covered with abundant additional material and notes in the same and in other contemporary hands, generally in Latin, some in Italian. In the text, the additions and the notes a very large number of classical, patristic and medieval authors are quoted.

Paper, ff. 264 + I, 210 x 145 mm. Watermarks [to be checked]: Bird, Briquet 12202; Human head, Briquet 15705; Hunting horn, var. Briquet 7698; Standing human figure, var. Briquet 7537; unidentified watermark. Early (s. XV^{ex}) foliation in red from “1” to 288”, applied after the marginal additions were made but not including the additional leaves; “263 and “264” on the same leaf; “71”-“94” (two quires) are missing. The upper edges of the final leaves are damaged by moist. There are many inserted leaflets as indicated below.

I¹⁴ (-2 = f. 2; ff. 1-14; inserted leaflet after f. 8), II-III¹² (ff. 15-38), IV⁸ (ff. 39-46), V-VI¹² (ff. 47-70), VII¹² (ff. 95-106; inserted leaflet after f. 102), VIII¹² (ff. 107-118), IX¹² (ff. 119-130; inserted leaflet after f. 120), X-XIII¹² (ff. 131-178), XIV¹⁴ (ff. 179-192; inserted leaf after f. 185), XV-XVIII¹² (ff. 193-240), XIX¹² (+ 1 leaflet = f. 247; ff. 241-253; another inserted leaflet after f. 241), XX¹² (ff. 254-266), XXI¹⁰ (ff. 267-276), XXII¹² (ff. 277-288). There are also several leaflets loosely inserted into the codex.

Almost invisible frame ruling in lead for one column of text; c. 36-47 lines of script, c. 150 x c. 96 mm. The Table of Contents (art. 1) is written in two columns.

Copied by one hand writing a very small and highly abbreviated *Gothica Hybrida Currens*. The additional texts and notes covering margins and inserted leaves are in the same type of script by the same and various other contemporary hands; the writing in the margins is in horizontal or in vertical sense.

Red paragraph marks and underlining. Headings in larger size or in fancy Capitals, heightened in red.

Binding s. XIX: quarter binding of brown marbled paper (spine) and green paper covers over cardboard. On the spine brown paper label with handwritten title “Sermones. / Mss.”

Copied in Southern Italy in the last quarter of the fifteenth century, during Caracciolo’s lifetime. A note on f. 212v, referring to the text about the Sorrows of the Virgin, mentions a Chapel of “Beata Maria de Spasmo”: “Unde in loco isto in huius facti memoriam cappella in honorem Virginis dedicatur, nominata sancta Maria de lo Spasmo”. In the sixteenth century a feast of that name was celebrated in the church of Our Lady of the Annunciation in Messina the Saturday after the first Sunday after Easter; see F.G. Holweck, *Calendarium liturgicum Festorum Dei et Dei Matris Mariae* (Philadelphia, 1925), p. 100. It is noteworthy that the text does not correspond exactly to the Table of Contents (art. 1), although the latter is copied by the same hand.

On f. 1r, between the two columns, probably in the scribe’s hand: “Cumque minus firmum nil sit quam ventus et unda, / In ventis et unda spes mihi semper erit. In epistolis Ovid(ius)” [Ovid, *Heroides*, 18.185-186; H. Bornecque, ed. (Budé, 1965), p. 130]; “Desine blandicias et verba, potentia quondam, / Perdere: non ego sum stultus, ut ante fui. In 3° desine etc.” [Ovid, *Amores*, 3.11.31-32; H. Bornecque, ed. (Budé, 1968), p. 95]. On the same page circular stamp of the library to which the codex formerly belonged, made illegible. On the front pastedown, in pencil,

the modern shelf-mark "261". Purchased from Bernard M. Rosenthal, Berkeley (MS 48 in his collection) on the Edwin J. Beinecke Fund.

R 15.04.10

Albert Derolez